

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi

Viite Lausuntopyyntö 24.03.2017 OKM/32/040/2015

Asia Ehdotus museopoliittiseksi ohjelmaksi, OKM022:00/2015

Ehdotuksessa linjataan kunniakkaasti museoalan tulevaisuuden keskeiset menestystekijät. Visiona on, että vuonna 2030 Suomessa on Euroopan ajankohtaisimmat museot ja innostuneimmat asiakkaat. Menestystekijöitä käsitellään kuuden kehittämiskokonaisuuden kautta, joihin sisältyy hyvin myös digitaalisuus.

Museopoliittinen ohjelma tuo hyvin esiin museolain uudistuksessa huomioon otettavat muutostarpeet ammatillisen museokentän organisoitumisessa ja valtionrahoituksessa. Museot ovat asiantuntijaorganisaatioita, joten koulutuksessa painotetaan museotyön moniammatillisuutta, huomattavaa täydennyskoulutuksen tarvetta, museologian sekä yliopistokoulutuksen ja yliopistoyhteistyön perustavaa merkitystä. Tavoitteena on alueellinen kulttuuripalvelu, joka ottaa vastuun kulttuuriympäristön asiantuntijatehtävistä koko maassa. Tavoitteena ei ole vain hyvinvoinnin ylläpitäminen vaan myös sen kasvu. Museot ovat mukana lisäämässä ympäristön, talouden, yhteiskunnan ja kulttuurin kestävyyttä.

Turun yliopisto tarkastelee aihetta sekä kulttuuriympäristön että luonnontieteellisten museoiden näkökulmista.

Hyvinvoinnin kestävä kasvu

Avaimena hyvinvoinnin kestäväälle kasvulle tarjotaan osallistumista ja yhteistyötä: Museot työskentelevät yhdessä ja kutsuvat ja kannustavat ihmisiä oman kulttuuri-perintönsä vaalimiseen niin museoissa kuin muutenkin. Museot tarjoavat tietoa ja työkaluja näihin toimiin, fyysisen tai virtuaalisen paikan kommunikaatiolle ja ottavat itse kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin omalla pitkällä perspektiivillään. Verkon kautta ajatellaan museoiden saavuttavat valtavan potentiaalisen toimijamäärän, joita on mahdollista aktivoida omaa ja yhteisön hyvinvointia parantaviin toimiin. Mietinnössä ajatellaan, että vapaaehtoiset kansalaiset tuovat mukanaan museoiden agendaan tukevaa toimintaa ja resursseja, jotka mahdollistavat tavoitteeseen pyrkimistä myös silloin, kun omat resurssit eivät riitä. Tällöin museon on oltava valmiina myös muuttamaan, erehtymään, harjoittamaan yhteiskuntakritiikkiä ja panemaan itsensä alttiiksi kritiikille. Moniarvoisuus ja moniäänisyys ovat tavoitteina olennaisia ja haastavia. Myös museoiden sisällä on moniarvoisuutta.

Ei-ammattilliset museot huomataan, mutta niitä ei kuulla

Ei-ammattilliset paikallis- ja erikoismuseot, jotka ovat Suomelle leimallisia, näyttävät olevan ammattillisten museoiden edustajille edelleen vähäinen toimintakenttä, jolla ei ole ammattimuseoiden tavoitteiden kannalta paljon annettavaa. Tämä yhdistysten ja kuntien museoiden kenttä kuitenkin toteuttaa paikallisesti useita niistä osallisuuden tavoitteista, joita ammattimuseokenttä vasta tapailee. Ei-ammattilliset paikallismuseot mainitaan useita kertoja yhteistyötahona ja maan kattavana matalan kynnyksen kulttuuripalveluna. Viime vuosina tehdyissä selvityksissä on ilmennyt näiden museoiden erityinen huoli siitä, että niiden mahdollisuudet pitää yllä suurta joukkoa Suomen vanhimpia puurakennuksia ovat nopeasti heikkenemässä. Kyse on taitojen ylläpidosta ja säännöllisestä ylläpitokorjauksen tarpeesta. Näihin on saatavissa niukasti tukea museoiden harkinnanvaraisista avustuksista vaikka asia on valtakunnallisesti relevantti. Ohjelmassa tulisi kuulla paikallismuseokenttää ja mainita paikallismuseoiden rahoitustarve rakennusperinnön ylläpitämisessä.

Yliopistot museopoliittisessa ohjelmassa

Museot nähdään moniammatillisina asiantuntijayhteisöinä, jotka tekevät yhteistyötä muiden, täydentävien osaajien kanssa. Asiantuntijuus muodostuu opinnoissa ja työelämässä, jatko- opinnoissa ja täydennyskoulutuksessa sekä tutkimusyhteistyössä yliopistojen, korkeakoulujen ja ammattillisten oppilaitosten kanssa. Museoalaan liittyvät tohtorintutkinnot tukevat museoiden kehittymistä ja kansainvälistä verkottumista. Museoiden kokoelmatyön tutkimuksellisuutta korostetaan ja ohjelmaehdotuksessa esitetään tutkimuspoliittisen ohjelman ja yliopistojen kanssa tehtävän tutkimusyhteistyön tarve.

Ohjelmaluonnoksen mukaan museologian opetus ja tutkimus tulee turvata museoammattillisen osaamisen kehittämiseksi ja museoiden valtionosuuskelpoisuuden henkilövaatimukset säilytetään pääosin ennallaan. Museologian ohella on varmistettava riittävä substanssiosaaminen pitämällä huolta kulttuurin- ja taiteentutkimuksen tieteenalojen tutkimuksesta ja opetuksesta ja näiden alojen yhteyksistä museoalaan. Nämä tavoitteet ovat yhdensuuntaisia Turun yliopiston koulutus-, tutkimus- ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus -tavoitteiden kanssa.

Luonnontieteelliset kokoelmat

Turun yliopiston luonnontieteelliset kokoelmat ovat erittäin laajat, yli 5 miljoonaa tieteellistä näytettä ja vuotuinen kartunta kymmeniä tuhansia näytteitä. Kokoelmat ovat näyttely- ja valistustoiminnan rinnalla tärkeitä yliopistotasoisesta tutkimuksesta ja opetuksen kannalta. Ne palvelevat biologisten tieteiden rinnalla myös muita tieteenaloja (esimerkiksi lääketiede, arkeologia, geologia).

Tuottava tieteellinen toiminta on perinteisesti unohdettu suomalaisessa museokeskustelussa. Toimintaa on arvotettu esimerkiksi vierailijamäärien kautta. Tämä on asettanut yliopistojen yhteydessä toimivat museot haastavaan tilanteeseen ja siksi on ilahduttavaa, että yliopistomuseoiden kehittäminen on nostettu museopoliitti-

sessä ohjelmassa kehittämiskohteiden joukkoon. Ohjelmassa esitetyt toimenpide-ehdotukset ovat perusteltuja. Yliopistomuseoiden toiminta osana tieteellistä yhteisöä heijastuu ohjelman muissa kappaleissa kuitenkin vain sivuroolissa.

Ohjelmassa todetaan, että yliopistoilla on merkittäviä kansallisia kokoelmia. Tämä pitää paikkansa mutta samalla on hyvä muistaa, että suuri osa esimerkiksi luonnontieteellisten museoiden näytteistä on todennäköisesti miljoonia ulkomaisia. Kokoelmien merkitys onkin myös kansainvälisesti suuri (esim. ilmastonmuutokseen ja luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen liittyvät tutkimukset).

Yliopistojen museoita tuodaan esityksessä esiin ennen kaikkea oman historiansa tallentajina, vaikka erityisesti luonnontieteelliset museot ovat yliopistojen museotoiminnan ja myös yliopistojen yhteiskunnallisesti ja globaalisti vaikuttavan toiminnan ytimessä tutkiessaan esim. vanhojen ja uusien kokoelmiensa mahdollistamana ympäristönmuutosta ja biodiversiteettiä. Mietinnössä esitetään, että yliopiston ohjaus- ja rahoitustoiminnassa tunnistettaisiin paremmin museotoiminnan tuloksia ja vaikuttavuutta. Yliopistojen museot voisivat saada museoiden harkinnanvaraisia valtionavustuksia kehittämishankkeisiinsa. Tämä on perusteltua ja relevanttia.

Ohjelmassa esitetään yliopistojen museoiden kokoelmien turvaaminen lainsäädännöllä, mikä on merkityksellistä ainakin luonnontieteellisten näytekokoelmien kannalta. Luonnontieteellisen museoiden yhteistyö lienee puolestaan huomattavan pitkällä niin valtakunnallisesti kuin kansainvälisesti.

- Lopuksi Ehdotuksessa museopoliittiseksi ohjelmaksi ei paneuduta kovinkaan paljon museoiden toimintaan kulttuuri- ja luonnonympäristöjen kestävyyttä koskevilla osaluilla. Ehkä näitä asioita katsotaan osaltaan käsitellyn riittävästi Kulttuuriympäristöstrategiassa 2014-2020. Museolaitoksen alueellisten toimijoiden päivittäminen kansallisiksi museoiksi ja valtakunnallisiksi ja alueellisiksi vastuumuseoiksi voi parantaa museopalvelujen valtakunnallista kattavuutta, ja kuten ehdotuksessa mainitaan, erityisesti kulttuuriympäristön asiantuntijapalveluiden osalta. Uusi organisaatio ei poikkea liikaa nykyisestä ja vaikuttaa oikeudenmukaiselta, että alueellisten tehtävien valtiontuki määräytyy sovittujen tehtävien eikä museon henkilötyövuosien mukaan. Museovirastolle on jo nykyisin paljon vastuita, ja sen roolia kulttuuriperintöalan valtakunnallisena kehittäjänä ollaan vahvistamassa, jolloin on pidettävä huoli siitä, että voimavarat vastaavat vaatimuksia.

Rehtori

Kalervo Väänänen

Kehittämisasiantuntija

Olavi Karkulehto